

EVOLUTIE – De halve waarheid

Lezing door Gunter C. Vieten op zaterdag 14 februari 2009 te Zoetermeer

Onlangs stond in verband met de komende Boekenweek [["Tjielp, tjielp – De literaire zoo"](#)] een opmerking in de krant van de bioloog Midas Dekker van de "Vroege Vogels", over de herkomst van ons onderling gedrag. Zijn stelling luidde: "Ons verleden ligt in de dierentuin."

Mensen stellen trouwe honden, spinnende katten, snuivende paarden en vrolijke kanaries de mens soms qua karakter tot voorbeelden. "Kon mijn vriendin maar poesjes baren", zei Dekker in een van zijn beruchte interviews. Hij zei ook: "Je moet een kind niet als een mens behandelen," want "een kind verschilt net zoveel van een volwassene als een rups van een vlinder;" "het is een vette larf". Hij bedoelde te zeggen dat de mens zich pas na zijn komst – letterlijk – ontpopt tot het wonderwezen dat hij is.

Op de diepste werkelijkheid van ieder geschapen ding heeft Hij het licht van één Zijner namen laten schijnen en het ontvankelijk gemaakt voor de heerlijkheid van één van Zijn hoedanigheden. Op de wezenlijkheid van de mens echter richtte Hij de glans van al Zijn namen en hoedanigheden en maakte hem tot een spiegel van Zijn eigen wezen. Uit al het geschapene werd alleen de mens voor zulk een grote gunst, zulk een blijvende milddadigheid uitverkoren.

(Bloemlezing uit de Geschriften van Bahá'u'lláh, p. 44)

Om die binnenkant van de mens ging het Darwin niet – hem fascineerde wat hij zag in de natuur, en wat hem het eerst opviel waren de aangepaste snavels van de vinkjes van de archipel Galápagos . Op zijn zeereis zag hij zo vele soorten leven (het zijn er rond de tien miljoen, maar dat kon hij toen niet bevroeden) dat hij het onmogelijk achtte dat een enkele schepper ze had kunnen bedenken; ze hadden zeker bij lange niet in de Ark van Noah gepast, moesten zich wel uit zichzelf hebben ontwikkeld, en dus streepte hij na jarenlange aarzeling het Bijbelse scheppingsverhaal uit zijn systeem. Het had ook niets in een verstandig hoofd te zoeken:

1 Genesis is een christelijke leerstelling. De katholieke kerk leert wel dat "de stof van het universum door God is geschapen uit geen enkele voordien al bestaande toestand" (CE) . Bahá'ís geloven dat ook. De reformator Johannes Calvijn wist al vijfhonderd jaar geleden dat het scheppingsverhaal van de Bijbel "bevreedend" aandoet als de lezer niet begrijpt dat er alleen in staat "wat de vaderen veel jaren achtereen mondeling aan hun kinderen hadden overgeleverd". Zekerheidshalve attendeert hij er nog dat "de mate van

ons verstand te klein is dan dat het zaken van zo een omvang (als de schepping) zou kunnen omvatten". Inmiddels blijkt wetenschappelijk dat dit zo is. [... [CERN](#)]

De bevinding van Darwin dat de levensvormen niet kant en klaar in het bestaan waren geplaatst maar in een geologisch tijdsverloop waren geëvolueerd – door aanpassing aan locale condities en toevallig lijkende veranderingen van het erfelijk materiaal, mutaties. Toch is de man de stichter van het hedendaagse volksgeloof van het ongelooft, met als dogma van het materialisme, de leer dat alles uit energiematerie herleidbaar is, ook wat we denken, voelen, beseffen, creëren. Darwin zelf dacht, getuige zijn duizenden brieven, heel wat genuanceerder, onzekerder, Hij was vol bewondering voor het mysterieuze leven.

Van duiven, zeekeeftjes en regenwormen kende hij duidelijk meer dan van de mens. Hij worstelde constant met zijn bewijzen. Pas twaalf jaar na zijn bom van een boek over het ontstaan van (let wel!) de soorten (niet het leven), durfde hij te stellen dat ook de mens van een lager soort opperdieren afstamde – de mensapen. Die werden er in 1871 meteen naar 'London Zoo' in Regent's Park gehaald – voor kennismaking met de Victoriaanse Engelse familie. Wetenschappelijk bewijzen kon Darwin (ook) zijn genealogische stelling over de afstamming van de mens van het dier niet. Toch geldt zijn model als een meesterlijk model van de levende natuur.

Pas sinds de jaren '50 – honderd jaar na Darwin – weten we dat al het leven op een bepaald soort eiwitmoleculen – nucleotiden – berust. Bepaalde strengen ervan, de koolwaterstofverbinding *des-oxy-ribo-nucleïnezuur*, noemt de wetenschap DNA. En dit DNA is de voornaamste chemische drager van de erfelijke informatie, de chromosomen. Qua bouw materiaal lijken mens en dier op elkaar, maar niet verder dan een marmergroeve op de Akropolis van Athene lijkt omdat die uit marmer is gebouwd.

Een groep onderzoekers die zich bezighoudt met de evolutie van het kenvermogen distantieert zich intussen van het gangbare idee dat de meest ontwikkelde aap – de chimpansee – op een mensenkint van vier jaar lijkt. De woordvoerder van het team (van de University Louisiana) – Daniel Povelli – zegt er het volgende van:

Ik heb teveel respect voor "deze opmerkelijke dieren", de chimpansees, om ze nog te kunnen vergelijken met kleine kinderen. Ik heb leren inzien dat wij hun ware natuur verwringen door ze ("their minds") als lagere, dommere, minder spraakzame versies van onszelf te ervaren.

Het was moeilijk om die verraderlijke veronderstelling terzijde te schuiven maar ik was daardoor in staat helderder te zien dat de menselijke geest niet de gouden standaard is waarmee de geest van andere levende wezens beoordeeld kan worden. Voor mij heeft dit mogelijkheden laten zien voor een wetenschap die niet langer verontreinigd is door ons diep verankerd mensmiddelpuntige zienswijze ("intuitions") omtrent de aard van verschillen in bewustzijn van anderen.

Povelli vindt dat ook de stoffelijke overeenkomst van mens en mensaap geen oppervlakkige conclusies toelaat.

De best beschikbare schattingen suggereren dat mensen en chimpansees van een gemeenschappelijke voorouder van voor vijf of zes miljoen jaar geleden afstammen. Dit blijkt uit inschattingen van onze genetische overeenkomstigheid – wij delen 98,6 procent van het totaal van de sequenties van onze nucleotiden. [-]

Maar wat betekenen deze statistieke 98,6 werkelijk?

Er moet meteen gezegd worden dat die cijfer bijna onveranderd verkeerd wordt gerapporteerd. Wij delen niet 98.6 procent van onze genen met chimpansees maar 98.6 procent van onze nucleotide sequenties.

De elementen waaruit de strengen van nucleotiden bestaan, verschillen in volgorde – “sequenties”. En alleen daarin zijn wij zo nauw verwant aan primaten. Bovendien:

[-] Zoals de geneticus Jonathan Marks in de kleinste details aantoont, berusten die statistieke 98.6 procent op een dermate zwakke grondslag dat ze eigenlijk helemaal niets betekenen. Mogelijk delen we 50 procent van onze nucleotide sequenties met de banaan en de broccoli. Maar wat – in 's hemels naam – wil het zeggen als we voor de helft zoals een groente zijn? - Ik ken u niet, maar ikzelf betwijfel dat mijn geest voor de helft identiek is met die van een tuinerwt.

Povelli acht verder enkele biologische feiten van belang:

Om te beginnen is het de lijn van de mens geweest – niet die van de chimpansee – die sinds die afsplitsing van een gezamenlijke voorouder radicale geologische veranderingen heeft ondergaan.

Sinds die afsplitsing (GCV: indien die al heeft plaatsgevonden) heeft de mens zijn lichaam letterlijk van top tot teen vertimmerd (“resculpted”). Onze lijn werd tweevoetig – heup, knie en voet werden daartoe ingrijpend herschapen, met spoedig daarna modificaties van de hand (inclusief nieuwe spieren). En bovenop hebben we uiteindelijk de grootte van onze hersenen verdrievoudigd, met een disproportionele verbeteringen voor in de inbedding van onze hogere cognitieve functies, in de prefrontale cortex. En laat ik niet vergeten dat dan op een gegeven moment (we weten niet wanneer) de natuurlijke taal te voorschijn kwam – misschien wel de meest opmerkelijke aanpassingen van de mens.

Taal is het interne en externe communicatiemiddel van de mens, het medium van onze gedachtewereld die het dier volslagen mist. Povelli:

In hun verstandelijk bestaan lijken mens en chimpansee op elkaar. Beide soorten hebben talloze identieke concepten wat betreft de waarneembare dingen. Maar op hetzelfde moment zijn ze radicaal verschillend doordat de mens aanvullende concepten heeft van inherent onwaarneembare zaken.

Het zal wel niet verrassend zijn als komt vast te staan dat chimpansees geen idee hebben van God. Maar hoe staat het met meer prozaische zaken die ons denken over de wereld op de proef stellen?

Wij, mensen, begrijpen de ander als deel van de waarneembare wereld (zijn lichaamstaal, zijn geluiden) maar tegelijkertijd als wezens met mentale, niet te observeren eigenschappen – gevoelens, bedoelingen, wensen, overtuigingen). Aan te nemen is dat chimpansees – in tegenstelling tot mensen - zich in hun sociaal concept uitsluitend baseren op wat ze van de ander zien. Als dat klopt wil dat zeggen dat chimpansees van de ander niets anders weten dan hoe ze zich bewegen, fysiek uitdrukken en zich sociaal gedragen. Zij zouden niet begrijpen dat andere levende wezens heel private interne ervaringen hebben. Zij zouden het ook niet op prijs stellen dat er, naast wat er in de zichtbare wereld gebeurt, voor altijd verborgen zaken gebeuren in het private leven van de geest van de ander. Het betekent in feite dat chimpansees

niet denken over wat andere denken, geloven, voelen omdat zij er zelf geen idee van hebben.

Terug in de geschiedenis:

Vijftig jaar voordat het eerste boek van Charles Darwin verscheen, over het ontstaan van de soorten (1859), kwam De Lamarck met zijn "Zoölogische Wijsbegeerte" (*Philosophie zoologique* 1809). Hij beschreef als eerste een laddervormige evolutie omhoog in de natuur – doelgericht van eenvoudige naar complexere levensvormen, door een in zichzelf verborgen vermogen, niet klakkeloos uitgeleverd aan uiterlijke omstandigheden, zoals bij Darwin. In de evolutie ontrolt zich wat er al in besloten ligt, en dat is informatie van een ander soort dan chemie. In dat opzicht hadden we wellicht 200 jaar "Filosofie zoologique" moeten herdenken en 150 jaar "On the Origin of Species" samen.

De dreun van Darwin op het mensbeeld van zijn tijd is vooral bij de massa (ook van de geleerden) hard aangekomen die steeds maar niet in geologische tijdperken wilden denken. Anaximandros van Milete leerde het principe *evolutie* al in de zesde eeuw voor de huidige tijdrekening. Volgens hem was het leven in zee ontstaan en aan land gekropen – ook het wezen dat zich later als mens heeft ontpopt. Nu denken paleontologen aan het ontstaan van het leven in een organische "oersoep", in een biochemische heksenketel onder elektrisch trommelvuur uit de hemel.

Het darwinisme weet ook in zijn nieuwe stadium van moleculaire genetische verfijning niet wat de oorzaak is van het leven, met ons hoog aan de top van alle organische complexiteiten. Het kosmisch 'Ei van Brahma' (en die andere mythische "Eieren" van een oerbegin) is vervangen door eiwit*verbindingen*, nucleotiden, DNA. Al het leven is opgebouwd uit cellen met dragers van erfelijke informatie, en informatie wil zeggen: betekenis, een ander woord voor 'zin'. Voor wie materialistisch denkt, komt die betekenis of boodschap uit de stof zelf voort – zet ons systeem raapsteel om in denken, lekkerbekjes in liefdespoëzie, een glas water in de uitvinding van de waterstofbom.

Veel mensen, zo meldde onlangs het weekblad "Der Spiegel", zijn er ook 150 jaar na verschijnen van het omwerpende boek van Darwin nog steeds niet ervan overtuigd wat we een onbehaard soort bonobo zijn. Boven het bericht stond als kop: "Is Darwin mislukt?" "National Geographic Magazine" wijdt zijn editie van deze maand aan de vraag "Was Darwin Wrong?" Het blad zet de evolutietheorie naast de theorieën van Copernicus en Einstein, de Oerknaltheorie, de Quantumtheorie en noemt die "Best denkbare verklaringen – tenzij er een of andere betere verklaring voorbij komt".

Het statische beeld dat verstand en geloof zich vroeger van God en de schepping hebben gemaakt, is sinds de zoölogische observaties van Darwin, de relativiteitstheorie van Einstein en de ontdekking van de inflatie van het universum niet meer houdbaar. Onderzoek begint de ruis van de metafysica waar te nemen. De bahá'í geschriften noemen God "de drijfkracht van de levende schepping", "eeuwig gehuld in het ondoorgrondelijke mysterie van Zijn onkenbaar Wezen", met de stelling: "Van Hem is de wereld der schepping."

Een opspattende druppel uit de peilloze diepte van Zijn soevereine en alomvattende Wil heeft vanuit het uiterste niet-zijn een schepping opgeroepen die oneindig is in wijdte en eeuwig in lengte. De wonderen van Zijn mildheid kunnen niet eindigen en de stroom van Zijn barmhartige genade kan nooit ophouden. Zijn schepping heeft aanvang noch einde.

In Genesis zegt God tegen God: "Laten wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken." Het zijn goddelijke eigenschappen die de mens tot een verheven schepsel maken –zelfreflectie, imaginatie, creativiteit, de vrije onderzoekende geest, de mogelijkheid om onbaatzuchtig te zijn, vol erbarmen of liefde en met een bewuste ziel. "Beschouwt de mens als een mijn met een onschatbare waarde aan edelstenen," staat in de geschriften van Bahá'u'lláh.

Geen mens weet eenduidig wie of wat "de mens" is. Donald Johanson, de ontdekker van de prehistorische botten van "Lucy", noemde dat in zijn gelijknamige boek "ronduit belachelijk". Verwonderlijk was het niet dat die wetenschappelijke definitie ontbrak. De eigenlijke kenmerken van de mens zijn geestelijke eigenschappen. Vooral om die reden is het moeilijk vast te stellen wanneer de menswording begon (als die al 'begon') – geestelijke kenmerken laten geen sporen achter op paleontologisch bot. Daarom is ook nooit de missing link tussen dier en mens gevonden.

De karakteristieken van de Mens zijn in het binnenste van de evolutie verborgen zoals de persoonlijkheid van een kind in de zwangerschap van zijn moeder. Dat de mens niet uit het dier voortkomt, demonstreert iedere zwangerschap opnieuw: in de baarmoeder herhaalt zich de evolutie van de mens in negen maanden. In geen enkel stadium daarvan is de foetus iets anders dan een mensenkind in wording.

Wat zich tot een kind ontwikkelt is een biologische synthese van de chemische elementen van het heelal tot een individuele uitdrukking van het menselijke prototype dat God bij de schepping voor ogen had. Materie heeft in het menselijke brein de hoogste graad van organische complexiteit bereikt. Daar ligt de verbindingzone tussen stof en geest.

Xavier Zubiri, de Spaanse denker, concludeert: "De evolutie is op Homo sapiens gericht geweest." En Teilhard de Chardin was er van overtuigd dat zelfs de ontwikkeling van het molecuul tot de levende cel al op het voortbrengen van de mens was afgestemd, die hij "de as en spits van de evolutie" noemt.

Het verschil tussen mens en dier

De mens heeft een uiterst hoge staat. God heeft hem naar Zijn eigen beeld en gelijkenis geschapen. Hij heeft hem met een ontzagwekkend vermogen begiftigd dat hem de geheimen achter de verschijnselen doet ontdekken. Door zich daarvan te bedienen, kan de mens tot geestelijk inzicht komen en blijft hij niet beperkt tot het zintuiglijke waarnemingsvlak. Hij deelt zijn zintuigen weliswaar met die van dieren doch onderscheidt zich van hen door de kracht van zijn bewustzijn die tot nietstoffelijke werkelijkheden doordringt. Hij kan goddelijke wijsheid verwerven, de geheimen van de schepping doorvorsen, de uitstraling van Almacht waarnemen en opstijgen uit de stoffelijke wereld door voor de tweede maal geboren te worden, zoals voordien uit de moederschoot. 'Abdu'l-Bahá

➤ www.Bahai-Denkbeelden, Mens? – www.Bahaiquest, Eden